

REGIONALNI RAZVOJNI PROBLEMI PODRAVJA

REGIONAL DEVELOPMENT PROBLEMS OF PODRAVJE

Doc. dr. sc. Lučka LORBER

Odelek za geografijo

Koroška cesta 160

2000 Maribor

Slovenija

Primljeno / Received: 10. 11. 2005.

Prihvaćeno / Accepted: 20. 11. 2005.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

UDK/UDC ?

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

POVZETEK

Novo oblikovani regionalni razvojni programi so nastali z namenom zmanjševanja regionalnih razlik in krepite ekonomske in socialne kohezije, in naj bi zagotovili skladnejši regionalni razvoj slovenskega ozemlja. Z enakomernejšim razvojem bo Slovenija postala konkurenčnejša na skupnem evropskem trgu in v globalizacijskih procesih.

Splošne regionalne razvojne značilnosti Slovenije kažejo, da obstajajo velike razlike na področju gospodarskega, socialnega in prostorskega razvoja posameznih območij. Med statističnimi regijami je Podravje opredeljeno kot območje s strukturnimi problemi in kot ekonomsko šibko ter socialno nestabilno območje s staro industrijsko strukturo in s pretežno agrarno usmeritvijo. Kako okrepiti splošni razvoj na obmejnem območju z Avstrijo in Hrvaško, preprečiti nadaljnjo socio-ekonomsko zaostajanje in zagotoviti trajnostni razvoj, predstavlja ključno strateško vprašanje Podravja v naslednjem desetletju.

Ključne besede: statistična regija Podravje, regionalni problemi, regionalni razvojni program, razvojna vizija in strategija.

Key words: Podravje statistical region, regional problems, regional development program, developmental vision and strategy.

SOCIO-EKONOMSKA NESKLADJA V REGIONALNEM RAZVOJU SLOVENIJE

Republika Slovenija si je ob osamosvojitvi zastavila ambiciozen cilj postati polnopravna članica Evropske unije in sooblikovati skupni ekonomski trg. Država je v času tranzicije in v pridružitvenem procesu EU¹ uspešno zmanjšala zaostanke na gospodarskem področju za EU- 15 ob tem, da ji je uspelo ohraniti osnovna socialna in okoljska ravnovesja ter kakovost življenja².

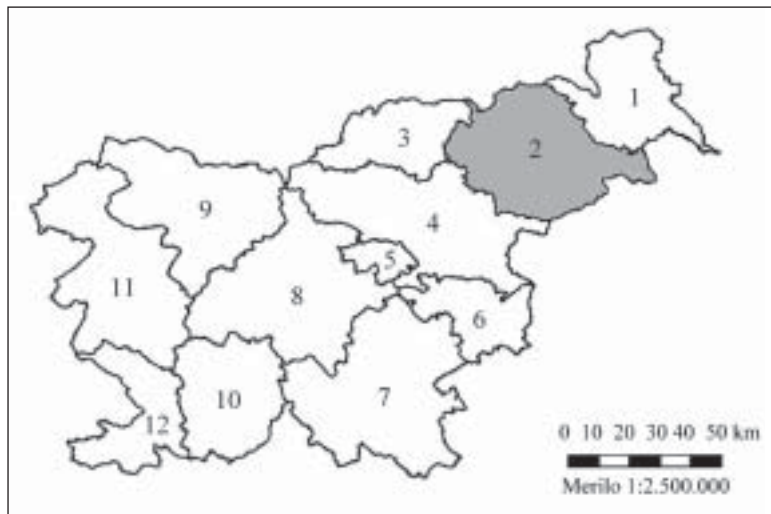
Žal pa lahko ob analizi indikatorjev regionalnega razvoja ugotovimo, da so se večale regionalne razlike med statističnimi regijami v tranzicijskem obdobju. Čeprav je Slovenija med tistimi državami razširjene Evropske unije, ki imajo najmanjše regionalne razlike, lahko opazamo,

¹ Lorber L., 2005: The Influence of EU Enlargement process on Structural Changes of Slovenia's Economy. Erwartungen und erste Ergebnisse der EU - Erweiterung (Tagung des Forschungssechsecks der Universitäten Bayreuth, Bratislava, Graz, Maribor, Pecs und Plzen), Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 238, Bayreuth.

² Strategija razvoja Slovenije, Vlada RS, 2005, Ljubljana.

da so se le-te v zadnjih letih močno povečevale³. Večina regij sicer kaže pozitivno gospodarsko rast, ki je v povprečju višja kot v EU, vendar je dinamika razvoja v manj razvitih regijah prepočasna, da bi ujela razvoj najrazvitejše Osrednjeslovenske regije, ki se giblje malo pod povprečjem EU-15 in je prepočasna, da bi do leta 2013 lahko dosegli in preseglji povprečni nivo razvitosti razširjene EU⁴.

Legenda
1 - Pomurska ⁷
2 - Podravska
3 - Koroška
4 - Savinjska
5 - Zasavska
6 - Spodnje Posavska
7 - JV Slovenija
8 - Osrednjeslovenska
9 - Gorenjska
10 - Notranjsko-kraška
11 - Goriška
12 - Obalno- kraška

Slika 1: Statistične regije v Republiki Sloveniji

Slovenija je že tradicionalno zavezana k spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. Dolgotrajna politika skladnega regionalnega razvoja ima za posledico relativno ugodno stanje osnovne infrastrukture ter podjetniških jeder in s tem povezanega človeškega, finančnega in informacijskega kapitala tudi v odročnejših krajih. To je sicer dobra osnova za razvoj skladnega regionalnega razvoja, vendar bo potrebna aktivna regionalna politika in uporaba razpoložljivih razvojnih sredstev. V pridružitvenem procesu je Slovenija na ravni EU dosegla, da je njeno ozemlje razdeljeno na 12 statističnih regij na ravni NUTS-2⁵. Gre za 12 statističnih regij, ki služijo kot funkcionalne razvojne regije in za katere so pripravljene regionalni razvojni programi za pridobivanje sredstev iz strukturnih skladov EU. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja je opredelil statistične regije kot funkcionalne ozemeljske enote za izvajanje regionalne strukturne politike v Sloveniji.

V okviru območij s posebnimi razvojnimi problemi uvaja zakon ekonomsko šibka območja, območja s strukturnimi problemi in visoko brezposelnostjo ter razvojno omejevana obmejna in območja z omejenimi dejavniki.

³ Lorber L., 2002: Slovenia's Changed Geographical - Economical Position in Comparison with Neighbouring Countries after 1991. Zbornik radova Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susednjih zemalja, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

⁴ Temeljni razvojni cilj Slovenije je v desetih letih preseči povprečno raven gospodarske razvitosti razširjene EU ter s tem ustvariti možnosti za ohranjanje in izboljšanje dosežene ravni socialne varnosti, hitrejši razvoj vseh regij ter izboljšanje okolja - torej za boljšo kakovost življenja in celovit človekov razvoj.

⁵ Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot (SKTE) - ozemlje Slovenije je razčlenjeno na 11 ravni, kjer je prvih pet ravni usklajenih s klasifikacijo EU (NUTS). Raven SKTE-3 opredeljuje 12 statističnih regij: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Zasavska, Spodnjeposavska, Jugovzhodna Slovenija, Osrednjeslovenska, Gorenjska, Notranjsko-kraška, Goriška in Obalnokraška regija.

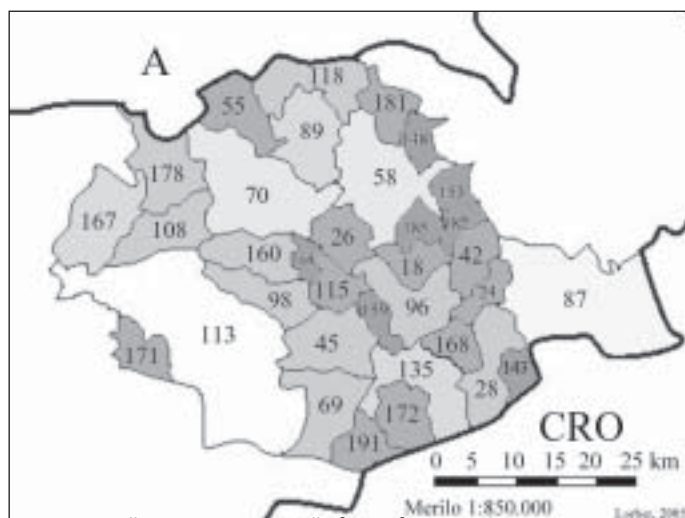
Kot primer območja s posebnimi razvojnimi problemi smo izbrali statistično regijo Podravje.

PODRAVSKA REGIJA

Razvoj Podravja je bil v preteklosti odvisen zlasti od razvoja industrije, ki je vplival na strukturo delovne sile, proces deagrarizacije regije, urbani razvoj mesta Maribor in primestnih naselij, gradnjo infrastrukturne mreže, gospodarsko rast in družbeni standard. Zamujeno obdobje v 60. letih nujnega prestrukturiranja klasične industrije, začetka procesa deindustrializacije in razvoja terciarnega sektorja je pomenilo za Podravje začetek stagnacije. Stara industrija, ki je zaposlovala visok delež nekvalificirane delovne sile, se ni uspela pravočasno prestrukturirati. Sredstva, namenjena investicijam v raziskave in razvoj, so bila premajhna, velik je bil odliv visokokvalificirane delovne sile iz gospodarstva, prevladovala je socialna politika državnih pomoči, ki je bila v nasprotju s pravili tržne ekonomije in ni vzpodbujala podjetništva. Vse to je zmanjševalo konkurenčnost podravskega gospodarstva.

Osamosvojitve Slovenije in izguba jugoslovanskih trgov je gospodarsko krizo le še poglobila. Pomanjkanje ustreznega znanja in odsotnost strateško-razvojnih odločitev v obdobju družbeno-gospodarske tranzicije je pripeljalo do tega, da je danes Podravje še vedno območje z resnimi gospodarskimi in socialnimi problemi. Vse občine v regiji so opredeljene kot območja s posebnimi razvojnimi problemi, kar kaže na izjemno težak socialno-ekonomski položaj Podravja.

Podravska regija je po številu prebivalstva druga največja statistična regija s 319.907 prebivalci, kar predstavlja 16,1% vsega prebivalstva. Na površini 2169 km², ki obsega dobro

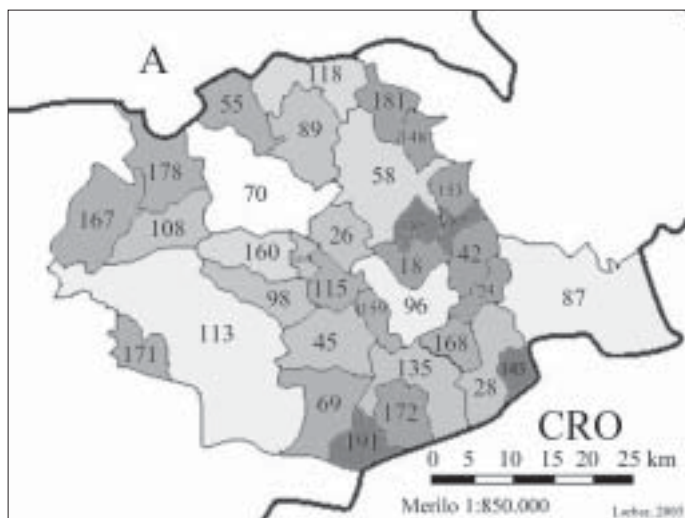
Slika 2: Površina podravskih občin⁶ v km²
Vir: SURS, UMAR, preračuni

	Površina v km ²	Število občin
	0 - 25	7
	26 - 49	11
	50 - 75	9
	76 - 100	3
	101 - 200	2
	201 - 300	1
	301 - 400	1
min.	13	
max.	335	
Podr.	2170	34
x	63,8	
SLO	20273	193
x	105,0	

⁶ Podravske občine: 58-Lenart, 148-Benedikt, 181-Sveta Ana, 153-Cerkvenjak, 87-Ormož, 96-Ptuj, 159-Hajdina, 168-Markovci, 28-Gorišnica, 45-Kidričevo, 69-Majšperk, 191-Žetale, 143-Zavrč, 42-Juršinci, 24-Dornava, 18-Destrnik, 185-Trnovska vas, 182-Sveti Andraž v Slovenskih goricah, 135-Videm, 172-Podlehnik, 113-Slovenska Bistrica, 171-Oplotnica, 89-Pesnica, 55-Kungota, 118-Šentilj, 70-Maribor, 160-Hoče-Slivnica, 169-Miklavž na Dravskem polju, 26-Duplek, 98-Rače-Fram, 115-Starše, 108-Ruše, 167-Lovrenc na Pohorju, 178-Selnica ob Dravi.

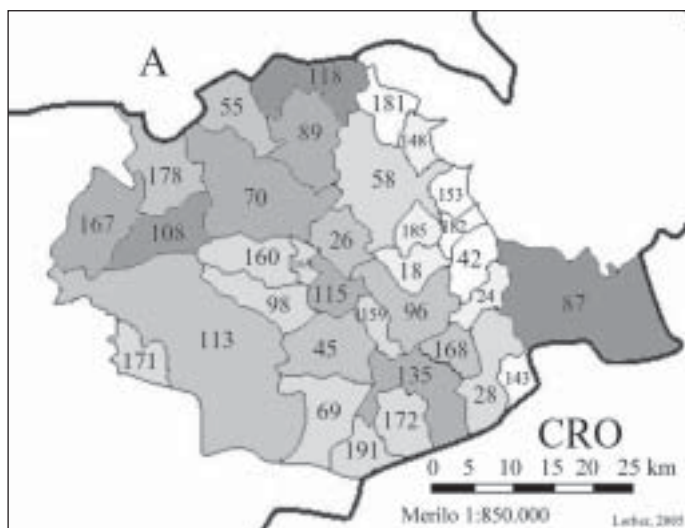
desetino slovenskega ozemlja, je 34 občin povprečne velikosti 63,8 km². Povprečna gostota poselitve je 147 prebivalcev/km², kar je petdeset odstotkov nad republiškim povprečjem. Povprečna število prebivalcev občin je 9.409, kar je za 10% pod republiškim povprečjem.

Leta 1998 je bilo v Sloveniji na novo ustanovljenih 46 občin, od tega v Podravju 14⁷, kar kaže na nezadovoljstvo prebivalstva tega področja z življenjskimi razmerami. Večina novonastalih občin je v okolici Ptuja, kjer je bila gospodarska kriza v tem obdobju največja v regiji.

Slika 3: Število prebivalcev podravskega občin (30. 06. 2001)
Vir: SURS, UMAR, preračuni

	Število prebivalcev	Število občin
	0-1500	4
	1501-3000	7
	3001-5000	8
	5001-7500	8
	7501-15000	3
	15001-30000	3
	30001-120000	1
min.	1270	
max.	114743	
Podr.	319907	34
x	9409	
SLO	1992035	193
x	10322	

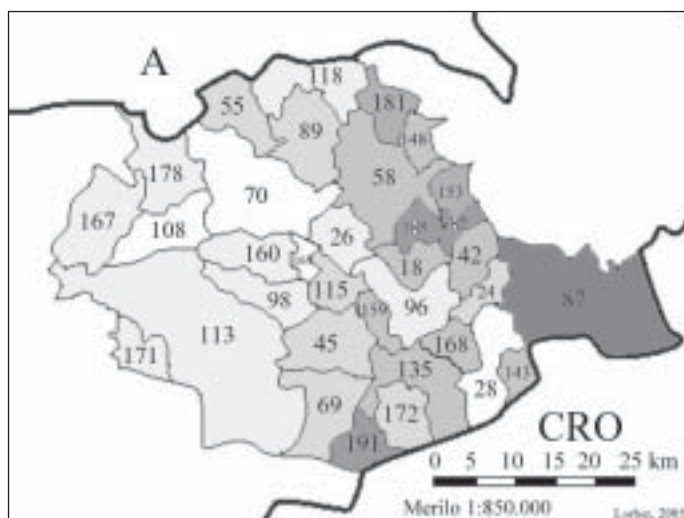
Slika 4: Stopnja aktivnosti prebivalstva podravskega občin v %⁸ za l.2001.
Vir: SURS, UMAR, preračuni

	Stopnja aktivnosti v %	Število občin
	51,0-54,0	4
	54,1-58,0	7
	58,1-60,0	8
	61,1-62,0	8
	62,1-63,5	3
	63,6-65,6	3
min.	51,0	1
max.	65,6	
Pod.	61,2	
SLO	62,7	34

⁷ 148-Benedikt, 181-Sveta Ana, 153-Cerkvenjak, 159-Hajdina, 191-Žetale, 18-Destrnik, 185-Trnovska vas, 182- Sveti Andraž v Slovenskih goricah, 172-Podlehnik, 171-Oplotnica, 160-Hoče-Slivnica, 169-Miklavž na Dravskem polju, 167-Lovrenc na Pohorju, 178-Selnica ob Dravi.

⁸ Stopnja aktivnosti = aktivno prebivalstvo/delovno sposobno (15-64 let) x 100.

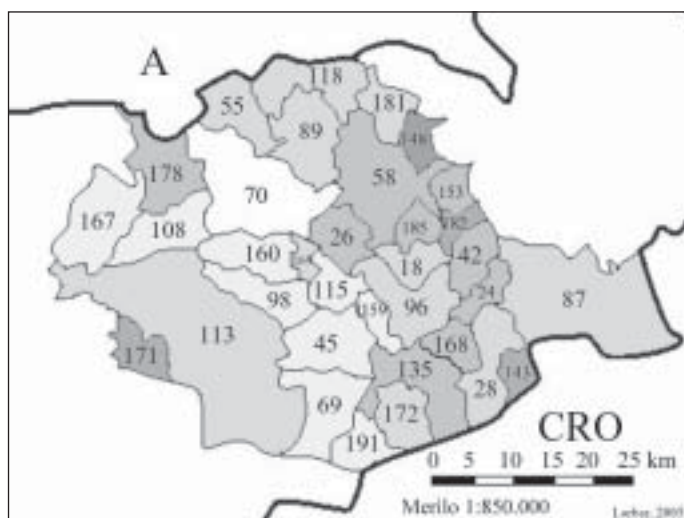
Kot je razvidno iz slike 4, je stopnja aktivnosti podravskega prebivalstva pod republiškim povprečjem. Ob primerjavi s podatki o deležu aktivnega prebivalstva v kmetijstvu lahko sklepamo, da je kmetijska dejavnost zelo pomembna v vzhodnem delu Podravja, ki je bil že od nekdaj bolj agrarno usmerjen.

Slika 5: Procent delovno aktivnega prebivalstva v kmetijstvu skupnega prebivalstva podravskih občin l.2000.

Vir: SURS, UMAR, preračuni

	% aktivnega preb. v kmetij.	Število občin
	0,3-0,7	3
	1,6-3,0	9
	3,1-5,0	7
	5,1-7,0	9
	7,1-8,5	2
	8,6-10,0	3
	10,1-11,0	1
min.	0,3	
max.	10,6	
SLO	2,5	

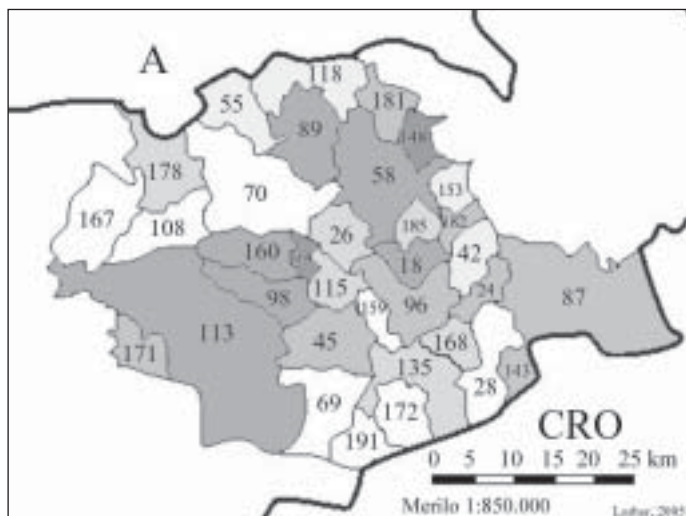

Slika 6: Indeks staranja prebivalstva podravskih občin na dan 30. 6. 2001 (SLO = 100).

Vir: SURS, UMAR, preračuni

	Indeks staranja prebivalstva SLO = 100	Število občin
	- 70,0	4
	71,1-80,0	7
	80,1-90,0	8
	90,1-100,0	8
	100,1-115,0	3
	115,1-140,0	3
min.	62,4	1
max.	139,6	
Pod.	108,0	34

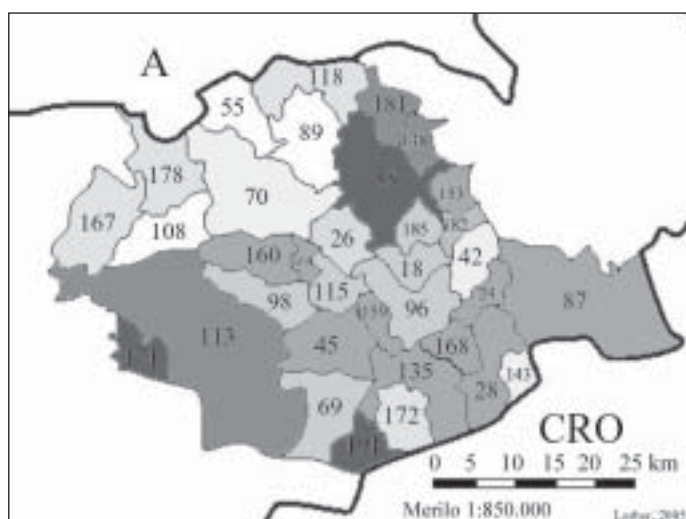
Posledica gospodarske krize so negativna demografska gibanja in nadpovprečen indeks staranja prebivalstva, ki se je v času od 31. 6. 2001 do konca leta 2002 dvignil z 8,0 na 8,3 odstotne točke nad slovensko povprečje. Gospodarske težave mariborskega in ptujskega gospodarstva so eden izmed glavnih vzrokov selitve prebivalstva v suburbana področja večjih zaposlitvenih centrov.

Slika 7: Indeksi rasti prebivalstva podravskih občin od 1991 do 1999 (SLO = 100).

Vir: SURS, UMAR, preračuni

	Indeks rasti prebivalstva 1991-1999	Število občin
	96,0-97,9	8
	98,0-99,4	4
	99,5-100,9	6
	101,0-102,4	8
	102,5-103,9	6
	104,0-107,9	2
min.	96,4	
max.	107,7	
Pod.	99,5	34
SLO	100	193

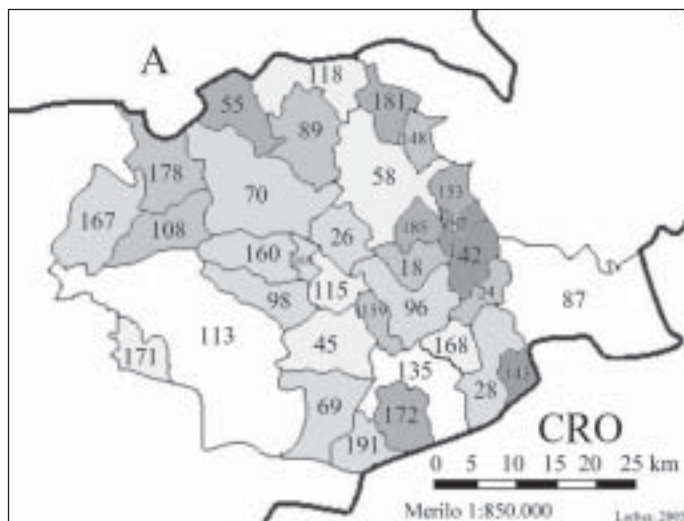
Slika 8: Registrirana brezposelnost podravskih občin na dan 30. 06. 2001 (SLO = 100).

Vir: SURS, UMAR, preračuni

	Registrirana brezposelnost	Število občin
	100,1-110,0	3
	110,1-125,0	3
	125,1-140,0	10
	140,1-155,0	7
	155,1-170,0	5
	170,1-200,0	3
	200,1-230,0	3
min.	103,6	
max.	226,7	
Podr.	154,4	34
SLO	100	193

V regiji je še vedno visoka stopnja brezposelnosti, ki presega republiško povprečje za 54,4 % in uvršča regijo na drugo mesto. Poseben problem predstavljajo dolgotrajno brezposelni, mladi in iskalci prve zaposlitve. Niti ena izmed 34 podravskih občin nima nižje stopnje brezposelnosti kot je republiško povprečje. Stopnja zaposlenosti prebivalstva dosega dobrih devetdeset odstotkov republiškega povprečja, na kar močno vpliva slaba situacija v mariborskem gospodarstvu.

Bruto dodana vrednost na zaposlenega za leto 2000 dosega 83,7 % povprečja in regijo uvršča na osmo mesto. Zaradi visoke stopnje brezposelnosti in nižje delovne aktivnosti prebivalstva je bruto dodana vrednost na prebivalca samo 71,5 % republiškega povprečja. Ta delež se praktično ni spreminjal od l. 1995 naprej. Mariborsko in ptujsko gospodarstvo izkazuje najvišjo stopnjo

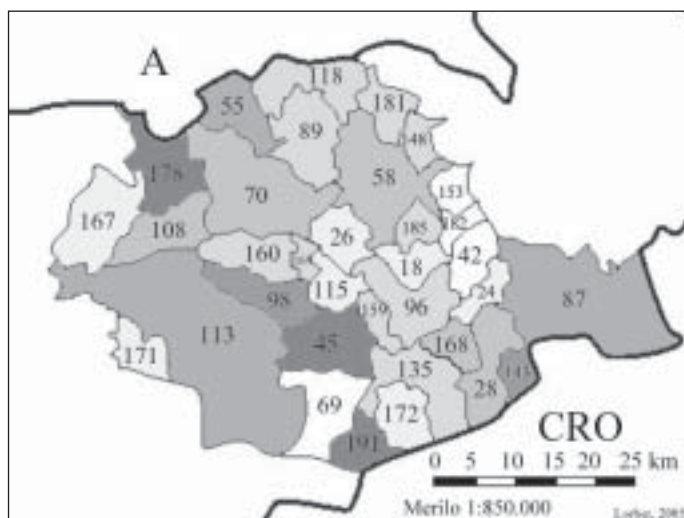
	Stopa zaposlenosti	Število občin
	70,1-80,0	3
	80,1-85,0	4
	85,1-89,0	7
	89,1-92,0	10
	92,1-95,0	6
	95,1-97,0	4
min.	73,7	
max.	96,8	
Pod.	90,6	34
SLO	100	193

Slika 9: Stopnja zaposlenosti podravskih občin⁹ na dan 30. 06. 2001 (SLO = 100).

Vir: SURS, UMAR, preračuni

bruto osnove na prebivalca, kar pa je posledica bolj razvitega terciarnega sektorja in deleža ustanov z zaposlenimi z višjo izobrazbeno strukturo. Kljub temu pa nobena občina ne presega republiškega povprečja.

Ti podatki kažejo na globoko strukturno krizo podravskega gospodarstva. Nazadovanje regije se je pričelo že v začetku druge polovice prejšnjega stoletja. Še v šestdesetih letih je samo mariborsko gospodarstvo ustvarjalo več kot 15 % republiškega BDP. Danes ga ustvarja še samo slabo tretjino. Za podravsko gospodarstvo je značilno, da je obseg investicij vsa leta daleč za republiškim povprečjem in dosega zadnja leta okoli 80 % vrednosti.

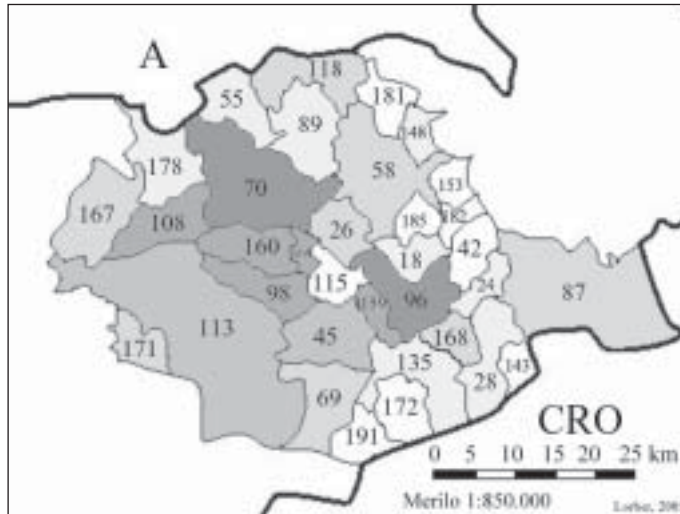

	Dodana vrednost na zaposlenega	Število občin
	- 5,0 - 35,0	4
	35,1 - 60,0	7
	60,1 - 80,0	10
	80,1 - 90,0	5
	90,1 - 100,0	3
	102,1- 115,0	2
	130,1- 165,0	3
min.	- 4,7	
max.	164,6	
Pod.	83,7	34
SLO	100,0	193

Slika 10: Dodana vrednost na zaposlenega podravskih občin I. 2000 (SLO = 100).

Vir: SURS, UMAR, preračuni

⁹ Stopnja zaposlenosti = delovno aktivno prebivalstvo/delovno sposobno prebivalstvo (15-64) x 100

Slika 11: Bruto osnova za dohodnino na prebivalca podravskega občin I. 2000 (SLO = 100).

Vir: SURS, UMAR, preračuni

	Bruto osnova za dohodnino na prebivalca	Število občin
	40,1-55,0	6
	55,1-70,0	10
	70,1-77,0	7
	77,1-84,0	4
	85,1-91,0	5
	94,1-98,0	2
min.	42,5	
max.	97,9	
Pod.	84,6	34
SLO	100,0	193

ANALIZA STANJA V PODRAVSKI REGIJI - ANALIZA SWOT

Na osnovi analize večletnih gospodarskih gibanj in razvojnih programov v luči razumevanja evropskih regionalnih politik so predstavljene prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za nadaljnji razvoj območja podravske statistične regije¹⁰.

REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM PODRAVJA

Regionalni razvojni programi¹² so eden izmed temeljnih aktov regionalne strukturne politike. V letu 2005 je podravska regija kot zadnja sprejela programski dokument, ki vsebuje razvojne prednosti regije in finančno vrednotenje programov ter operativne podprograme in regionalne projekte. Na podlagi analize stanja in razvojnih ambicij posameznih lokalnih skupnosti je nastal usklajen regionalni razvojni program¹³ na področju gospodarskega, socialnega in prostorskega razvoja.

Regionalni razvojni program opredeljuje osnovne smernice razvoja in regionalnih razvojnih prioritet do leta 2006 s ciljem aktiviranja človeških, materialnih in finančnih sredstev za izkoriščanje lokalnih razvojnih potencialov za doseganje blaginje in skladnega razvoja celotnega območja, ob zagotavljanju zdravja in socialne varnosti ljudi, varovanja okolja in kulturne ter naravne dediščine¹⁴.

¹⁰ Delovno gradivo. Pedagoška fakulteta, Seminar ekonomska geografija, študijsko leto 2004/05, Maribor.

¹² Vsebinska in metodološka opredelitev regionalnih razvojnih programov je zaobsežena v Navodilih o minimalni obvezni vsebini in metodologiji priprave ter načinu spremljanja in vrednotenja regionalnih razvojnih programov (UL RS, 52/2000, UL RS, 111/2000).

¹³ Na podlagi naročila občin podravske statistične regije so program pripravili Mariborska razvojna agencija, ZRS Bistra Ptuj in Ekonomski inštitut Maribor s Skladom za razvoj in usposabljanjem človeških virov.

¹⁴ Regionalni razvojni program statistične regije Podravje, EIM, MRA, ZRS Bistra, 2004, Maribor.

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - V regiji je sedež Univerze v Mariboru, ki omogoča razvoj znanosti, novih tehnologij, inovacij in izobraževanje visokokvalificirane delovne sile¹¹. - V Pesnici pri Mariboru je bil ustanovljen prvi tehnološki park, ki omogoča transfer znanja iz univerze v gospodarstvo, razvoj novih podjetij, sodelovanje s tujimi partnerji - ustvarjanje visoke dodane vrednosti. - Predstavlja mejno regijo z Avstrijo in s Hrvaško. Ta lega ji omogoča razvoj konkurenčnih prednosti tega območja pri vključevanju na skupni evropski trg. - Regija ima tradicijo, izkušnje in specifična znanja določenih gospodarskih panog. - Sedež regije je v Mariboru, drugem največjem slovenskem mestu z razvitimi terciarnimi in kvartarnimi dejavnostmi. - Naravnogeografska in kulturnozgodovinska pestrost zagotavlja regiji razvoj vseh oblik turizma in rekreacije. - Notranja prometna povezanost podeželja z zaposlitvenimi centri omogoča dnevno mobilnost prebivalstva. - Razvoj podeželja temelji na osnovi specializiranega kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. - Usmerjanje kmetijstva v vinogradništvo, sadjarstvo in ekološko kmetovanje. - Regija ima bogato zgodovinsko in kulturno dediščino. - Varnost bivanja in naravnogeografski prostor omogočata prebivalcem visoko kakovost življenja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Regija nima razvitega podpornega okolja za vlaganja domačega in tujega kapitala. - Gospodarstvo v regiji se še vedno spopada s posledicami negativne deindustrializacije klasične industrije. - Splošna notranja regionalna nepovezanost je eden glavnih razlogov za odsotnost ukrepov za razvoj malih in srednje velikih podjetij ter nedorečenost strategije razvoja podjetništva. - Posledica gospodarske krize so negativna demografska gibanja. - Neustrezna izobrazbena struktura prebivalstva. - Nizka ekonomska moč prebivalstva. - Bruto dodana vrednost na zaposlenega ne dosega republiškega povprečja. - Neustrezna gospodarska struktura. - Nadpovprečen delež kmečkega prebivalstva. - Visoka stopnja brezposelnosti. - Pomanjkanje ustreznih kadrov na vodstvenih položajih, ustvarjalnosti in inovativnosti. - Strokovni kadri se zaposlujejo v drugih regijah. - Regija ni zagotovila kadrovskih in finančnih pogojev za operacionalizacijo regionalnega razvojnega programa. - Pomanjkanje regionalne identitete in slab image regije ter odsotnost privlačevalnih priseliteljnih dejavnikov vpliva na proces depopulacije. - V regiji primanjkuje medregionalnih evropskih in drugih mednarodnih projektov. - Regija je brez sprejete lokacije odlagališč komunalnih odpadkov, zaradi intenzivne kmetijske dejavnosti so naravni viri ogroženi in preobremenjeni.
Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> - Globalno znanstvenoraziskovalno in tehnološko povezovanje med znanstvenoraziskovalnimi skupinami in gospodarskimi družbami pri skupnih aplikativnih projektih - vizija oblikovanja evropske inovacijske regije. - Razvoj novih industrij, ki bi omogočale nova delovna mesta in zagotavljale visoko dodano vrednost. - Gospodarsko povezovanje velikih podjetij, ki bi omogočala razvoj srednje velikim in malim podjetjem tudi na trgu izven domače regije. - Razviti privlačevalne dejavnike, ki bi pritegnili mlade strokovnjake z mednarodnega trga delovne sile. - Krepitev mreže središč višje- in visokošolskega izobraževanja. - Zagotoviti vseživljenjsko izobraževanje s pomočjo novih tehnologij in novih oblik izobraževanja. - Regija ima osrednjo prometno lego na križišču V. in X. panevropskega koridorja, ki omogoča razvoj mednarodnega kopenskega logističnega centra in mednarodnega letališča v Mariboru. - Gospodarsko okrepiti sodelovanje v tradicionalni smeri zahod - vzhod oz. v podravski smeri, povezati Podravsko regijo z Avstrijo in Hrvaško. - Prestrukturirati kmetijstvo na osnovi visoke dodane vrednosti, razvoja dopolnilnih dejavnosti, ekološke proizvodnje, novih tehnologij in doseganja višje kakovosti pridelkov, oblikovanja blagovnih znamk in imagea prepoznavnosti kmetovalcev te regije. - Regija mora okrepiti vse oblike čezmejnega sodelovanja, - Regionalni razvoj vseh oblik turizma skozi vse leto in oblikovanje evropsko prepoznavne turistične destinacije Podravje skupaj s sosednjima državama Avstrijo in Hrvaško. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomanjkanje vizije razvoja odprtega in za razvoj podjetništva privlačnega evropskega prostora. - Nezavedanje regije o nujnosti gospodarskega in regionalnega povezovanja ter konkurenčnega nastopa na globalnem trgu. - Čakanje na pomoč od zunaj, brez aktivne regionalne politike. - Odseljevanje mlade visokokvalificirane delovne sile. - Negativna demografska slika. - Pasivnost Univerze v Mariboru pri regionalnem razvoju Podravja. - Zanimarjanje uresničevanja lizbonske strategije za doseganje večje konkurenčnosti podravskega gospodarstva na globalnem trgu. - Neupoštevanje načel trajnosti in sonaravnosti pri razvoju gospodarstva in zagotavljanju kakovosti življenja.

SWOT analiza

¹¹ Lorber L., 2003: Transfer of Know - How and Technology - Economy, Region, University. Informatologia, Zagreb.

RAZVOJNI PROGRAM OPREDELJUJE DOLGOROČNE CILJE RAZVOJA REGIJE:

1. Cilj: Povečati prepoznavnost in privlačnost regije za vlaganja, izboljšati podjetniško kulturo in dvigniti kakovost kadrov.
2. Cilj: Povečati samozavest, izobrazbo in inovativnost prebivalcev ter odprtost regije za nove izzive.
3. Cilj: Izboljšati kakovost življenja v regiji, upošteva načela trajnostnega razvoja.

Vsebina programa je razdeljena na pet programskih sklopov oz. področij:

- Gospodarstvo
- Človeški viri in socialno okolje
- Okolje, prostor in infrastrukture ter naravna dediščina
- Kmetijstvo, gozdarstvo in razvoj podeželja
- Turizem in kulturna dediščina

Znotraj posameznega področja so opredeljeni projekti in nosilci projektov, sredstva izvedbe projekta in možni viri sredstev. Program definira tudi izvedbeno strukturo Regionalnega razvojnega programa za Podravje.

Predlog programa je nastajal od leta 2002 do leta 2004 in je bil usklajen ter sprejet leta 2005. Njegova veljavnost je opredeljena do leta 2006, vmes bodo potekale tudi občinske volitve, po katerih bo prišlo do sprememb v lokalnih politikah. Vse to otežuje realizacijo programa. Poudariti je potrebno, da so predlagatelji programa sami opredelili kot najbolj očitno slabost regije splošno nepovezanost znotraj regije, ki skupaj s slabšo organiziranostjo prinaša slabšo razvojno učinkovitost.

Spreminjanje usmeritev in instrumentov regionalne politike ne zadostuje, če istočasno ne poteka izgrajevanje in usposabljanje institucij na regionalni oz. lokalni ravni, ki bodo smernice in instrumente regionalne politike sposobne sprejemati in uporabiti. Spodbuditi je potrebno nastajanje novih organizacijskih struktur na lokalni in regionalni ravni, ki bodo nosilci razvojnih spodbud in hkrati partner pri izvajanju regionalne strukturne politike¹⁵.

Regionalni problemi terjajo rešitev, ker nam povzročajo ekološke, okoljske, ekonomske, regionalne, pravno-formalne, tehnične, finančne in ostale probleme. Ali preprosto za to, ker so to problemi, ki onemogočajo doseganje oblikovne, funkcijske in strukturne pestrosti prostora kot temeljnega elementa boljših pogojev življenja in bivanja? To govori v prid tezi, da ključni regionalni problemi niso v prvi vrsti vprašanja "discipline", marveč vprašanja usmerjanja, spreminjanja posameznih pojavov in procesov oziroma razvojnih teženj v skladu z možnimi cilji prihodnjega regionalnega razvoja, in ne nazadnje vprašanja izboljšanja pogojev življenja in bivanja¹⁶.

Pogledi na doseganje zelenih ciljev in modeli reševanja kompleksnih regionalnih problemov so različni. Odvisni so od razvitosti družbe in njenega vrednostnega sistema ter usklajevanja različnih interesov posameznih skupin. Pomembno je že samo opredeljevanje regionalnih problemov, njihovo spremljanje in nenazadnje ima pomembno vlogo tudi odločanje o predlaganih rešitvah.

¹⁵ Kavaš D., 1999: Regionalni razvoj v Sloveniji v luči približevanja k EU. EIC novice, Ljubljana.

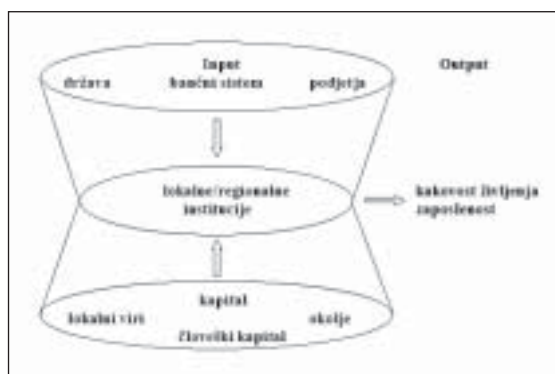
¹⁶ Černe A., 2002: Regionalni problemi in regionalni razvojni programi v Sloveniji. Zbornik radova Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susednjih zemalja, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

Parkerjev model¹⁷ o regionalnih strategijah oziroma pristopih k spodbujanju regionalnega razvoja lahko smiselno uporabimo tudi v okviru podravskega izkušnj.

Podravska regija je v preteklem obdobju sprejemala eksogeno (model "top-down") usmerjen regionalni razvoj, ki je temeljil na osrednji vlogi nacionalne oblasti oziroma države in strategiji pasivnega sprejemanja državnih sredstev za spodbujanje regionalnega razvoja.

Ključni razvojni dejavniki so predstavljale izven regije izhajajoče investicije, namenjene izboljšanju infrastrukturne opremljenosti in naložbe v izobraževalne ter druge dejavnosti javnega pomena. Takšen način ni razvil sodelovanja lokalnih in državnih partnerjev pri oblikovanju regionalne politike in je zapostavil pomen aktiviranja lastnih inovativnih potencialov in razvojnih pobud v Podravju. Prav tako je zanemaril velike možnosti medregionalnega sodelovanja in izgradnjo prepoznavne regionalne identitete.

Endogeno (model "bottom-up") zasnovan pristop k spodbujanju regionalnega razvoja, ki temelji na izkoriščanju lastnih razvojnih možnosti celotne podravske regije, je v tej razvojni fazi nujen. Regionalni razvojni program je del nacionalne razvojne strategije in mora biti prepoznaven s primerjalnimi prednostmi tako v slovenskem kot evropskem prostoru regij.

Slika 12: Model "Bottom-Up"
Vir: Prirejeno po Parker (2000)

Slika 13: Model "Local-Global Partnership"
Vir: prirejeno po Parker (2000)t

Izkušnje so pokazale, da strukturnih problemov regionalnih gospodarstev ni mogoče uspešno reševati le z zunanjimi razvojnimi spodbudami (investicije, državna sredstva, pritegovanje novih podjetij) v skladu z ugotovitvami modela "top-down". Strategija modela "bottom-up" je sicer prinesla pozitivne kakovostne spremembe v regionalnih gospodarstvih, vendar so bili kvantitativni učinki, zaradi skromnega razvojnega potenciala v določenih problemskih območjih, manjši od pričakovanih. Tako bi naj z modelom "local-global partnership" dosegli večjo učinkovitost v regionalnem razvoju s povezovanjem mednarodnih in državnih sredstev, kakor tudi zasebnimi sredstvi in izgradili javno-zasebno partnerstvo.

REGIONALNI RAZVOJNI VIDIKI

Izzivi globalizacije postavljajo v ospredje potrebo po oblikovanju aktivne ekonomske politike izkoriščanja priložnosti, ki se odpirajo z vstopom na notranji evropski trg. Po drugi strani procesi globalizacije postavljajo pred gospodarstvo, regije in države težnjo po čim bolj konkurenčnem

¹⁷ Parker P., 2000. Global Opportunities and Regional Strategies: Contrasting Canada's Technology Triangle and Australia's Multi - Function Polis. V Regional Cohesion and Competition in the Age of Globalization.

nastopanju na notranjem evropskem trgu. Nova regionalna politika v evropskem prostoru zato ni več namenjena zgolj odpravljanju notranjih razvojnih razlik, temveč predvsem spodbujanju razvojnih polov in mednarodne konkurenčnosti posameznih regij.

Prednost bodo imele tiste regije, ki bodo uspele izkoristiti svoje razvojne potenciale in primerjalne prednosti. V globalizirani postindustrijski družbi je razvoj regije odvisen od konkurenčnosti regionalnega gospodarstva. Koncept konkurenčnih prednosti regionalnega gospodarstva opredeljujejo naslednje skupine oziroma konkurenčnosti regije¹⁸:

- endogeni dejavniki oziroma materialni in nematerialni viri določene regije: razpoložljivost in kakovost delovne sile, infrastrukturna opremljenost, založenost z naravnimi viri, stopnja kulturne razvitosti, ipd.;
- prodajni trgi: prodajne možnosti podjetij v regiji;
- človeški kapital: kakovost nosilcev upravljavskih dejavnosti, kvalifikacijska struktura zaposlenih v podjetjih posamezne regije;
- sinergijski učinki: konkurenčne prednosti, ki izhajajo iz sodelovanja podjetij v regiji oziroma oblikovanje regionalnih mrežnih povezav;
- ukrepi nacionalne države: zakonodajni okvir, fiskalna politika ipd.

Osrednja pozornost regionalnega razvoja velja razvoju gospodarstva, seveda brez povzročanja dodatnih obremenitev in zaostankov na področju socialnega in okoljskega razvoja. Regionalna razvojna politika mora na segmentu gospodarstva izhajati iz vseh razpoložljivih virov, to je iz obstoječih srednjih in velikih podjetij, malega podjetništva (vključno s potencialnimi podjetniki) in iz tujih investicij. Pri tem obstoječa podjetja predstavljajo osnovo za regionalno specializacijo, ki omogoča razvoj kritične mase podjetij, kapitala, ljudi, znanja in izkušenj za doseganje mednarodne konkurenčnosti v določeni panogi¹⁹.

Ključni dejavnik za doseganje konkurenčnih prednosti regionalnega gospodarstva postaja človeški kapital. Nujnost povezave med regionalno strukturno politiko in politiko zaposlovanja poudarjajo nove smernice regionalne strukturne politike Evropske unije, ki so za obdobje 2000-2006 postavile zmanjševanje razlik v stopnjah brezposelnih med evropskimi regijami kot enega izmed osnovnih ciljev ekonomske in socialne kohezije Evropske unije, ustvarjanje in ohranjanje delovnih mest v regiji pa kot temelj razvoja regije in gospodarstva Evropske unije v celoti.

Slovenija je z vstopom v Evropsko unijo pristopila k prenovi regionalne politike s poudarkom na razvojno naravnani politiki izkoriščanja lastnih inovativnih potencialov in iskanja priložnosti, ki se odpirajo z vstopom na skupni evropski trg.

Po osamosvojitvi Slovenije lahko govorimo o močni centralizaciji države in hitrim socio-ekonomskem razvoju osrednjeslovenske (ljubljske) regije. Oblikovanje lastne države je bilo močno povezano z vzpostavljanjem državnih institucij, kar je omogočilo pospešen razvoj zlasti terciarnih in kvartarnih dejavnosti. Na ta način so se vzpostavljale tudi boljše poslovne priložnosti za razvoj vseh ostalih gospodarskih dejavnosti. Razlike med osrednjeslovensko regijo in ostalimi regijami so se od osamosvojitve ves čas povečevale, kljub temu, da je Slovenija sprejela strategijo o uravnoveženem regionalnem razvoju in o usmerjeni geografski (prostorski) decentralizaciji, ki temelji na tržnem gospodarstvu.

Vlada RS se je opredelila pri spodbujanju regionalnega razvoja za ustvarjanje splošnih pogojev razvoja, na regionalni ravni pa za spodbujanje regionalnih in lokalnih razvojnih iniciativ.

¹⁸ Manschwetus U., 1995: Regionalmarketing: Marketingals Instrument der Wirtschaftsentwicklung. Wiesbaden: Deutscher Universitäts Verlag.

¹⁹ Lavrač I., Erjavec E., Pogačnik A., Wostner P., 2004: Regionalni in prostorski razvoj.

Država se vse bolj izogiba dosedanje prakse spodbujanja razvoja problemskih regij z dodeljevanjem nepovratnih sredstev, subvencij, upravičenostjo do davčnih olajšav ipd. Regionalne spodbude so usmerjene na osnovi celovitih regionalnih strategij, z vzpostavljanjem partnerskih odnosov med državo in regijo ter regijo in lokalno skupnostjo. Razvoj podjetništva vidi v sodelovanju in mreženju med podjetji oziroma gospodarskimi družbami na domačem in globalnem trgu.

ZAKLJUČEK

Podravje se je v času tranzicije spopadlo z resnimi socio-ekonomskimi težavami, ki so bile predvsem posledica neustrezne strukture klasičnih proizvodnih dejavnosti, ki se niso uspele prestrukturirati po zakonitostih tržne ekonomije. Analiza statističnih podatkov je pokazala, da je regija zaostala za razvojem drugih regij tako po ekonomski moči kot s socialno-demografsko neugodno strukturo prebivalstva. Visok delež brezposelnih, padec mladega prebivalstva, nizka izobrazbena struktura, nadpovprečen delež kmečkega prebivalstva, nizka ekonomska moč prebivalstva in podpovprečna dodana vrednost na zaposlenega so uspešnost gospodarskega prestrukturiranja še dodatno upočasnjevala.

Za izboljšanje položaja podravske regije in uspešno implementacijo razvojnega programa je potrebno spodbuditi strateške nosilce njenega razvoja (prometna - logistična dejavnost, finančne in poslovne storitve, turizem, veliko in malo podjetništvo). Tako v regionalnem kot nacionalnem interesu je potrebno izkoristiti ugoden geostrateški položaj in razvojno perspektivo v funkciji čezmejnega sodelovanja. Povečati je potrebno javna in privatna vlaganja v izobraževanje, zlasti pa investiranje v znanost in nove tehnologije, ki bi skupaj s podjetništvom tvorilo osnovo za generiranje fleksibilnih regionalnih inovacijskih ekonomij. Univerza v Mariboru lahko s krepitvijo mreže visokega šolstva, z ustanavljanjem podjetniških inkubatorjev in s podporo tehnološkemu parku prispeva k oblikovanju inovacijskega okolja v podravski regiji.

Podravje predstavlja relativno majhno ozemeljsko enoto, ki je ekonomsko šibka in posledično odvisna od razvojnih polov v soseščini. Glede na to, da družbenogospodarski razvoj poteka v korist večjih ozemeljskih celot, je Slovenija pristopila k razpravi o novi upravni razdelitvi države na pokrajine²⁰. Pokrajine bi varovale širše regionalne interese pred centralizmom

osrednje oblasti in drobnimi občinskimi lokalizmi²¹. Tako bi pokrajina, znotraj katere bi bilo tudi Podravje, imela večjo populacijsko in ekonomsko moč in s tem večje možnosti za uresničevanje razvojnega programa.

Današnje statistične regije brez izrazitih funkcionalnih središč nimajo pravih pogojev, da bi prerasle v pokrajine. Maribor kot regionalno središče je potrebno okrepiti kot regionalno središče in razvojni pol, tako bi lahko predstavljal protiutež aglomeracijskim središčem čez mejo. V kontekstu razvojne regionalne politike je potrebno spodbujati krepitev in širitev tudi funkcionalnih zaledij, ki bi zagotovila kritično maso za vodenje razvojne politike.

²⁰ Ravbar M., 1999: Oblikovanje pokrajin in njihova vloga pri regionalnem razvoju. Pokrajine v Sloveniji, Vlada Republike Slovenije - Služba za lokalno samoupravo, Ljubljana. Vrišer I., 1999: Deset ali petindvajset pokrajin v Sloveniji? Pokrajine v Sloveniji, Vlada Republike Slovenije - Služba za lokalno samoupravo, Ljubljana. Plut D., 1999: Zasnova členitve Slovenije na pokrajine s pomočjo trajnostno sonaravnih izhodišč. Pokrajine v Sloveniji, Vlada Republike Slovenije - Služba za lokalno samoupravo, Ljubljana.

²¹ Z zakonom o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij je prišlo do izoblikovanja 147 občin. Povprečna občina je merila 138 km² in je štela povprečno 13,374 prebivalcev. Kar 51 občin je imelo manj kot 5000 prebivalcev, od tega jih je imelo skoraj četrtina občin manj kot 4000. Po ustavnem sporu se je leta 1998 število občin povečalo na 194.

LITERATURA

1. Černe A., 2002: Regionalni problemi in regionalni razvojni programi v Sloveniji. Zbornik radova Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susednjih zemalja, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.
2. Delovno gradivo. Pedagoška fakulteta, Seminar ekonomska geografija, študijsko leto 2004/05, Maribor.
3. Kavaš D., 1999: Regionalni razvoj v Sloveniji v luči približevanja k EU. EIC novice, Ljubljana.
4. Lavrač I., Erjavec E., Pogačnik A., Wostner P., 2004: Regionalni in prostorski razvoj
5. Lorber L., 2002: Slovenia's Changed Geographical - Economical Position in Comparison with Neighbouring Countries after 1991. Zbornik radova Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susednjih zemalja, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.
6. Lorber L., 2003: Transfer of Know - How and Technology - Economy, Region, University. Informatologia, Hrvatsko komunikološko društvo, Zagreb.
7. Lorber L., 2003: Prenos znanja in tehnologij kot spodbujevalec regionalnega razvoja = Transfer of know - how and technology as stimulator for regional development. Podravina (Samobor), 2003, vol. 2, br. 3, str. 76-89.
8. Lorber L., 2005: The Influence of EU Enlargement process on Structural Changes of Slovenia's Economy. Erwartungen und erste Ergebnisse der EU - Erweiterung (Tagung des Forschungssechsecks der Universitäten Bayreuth, Bratislava, Graz, Maribor, Pecs und Plzen), Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Heft 238, Bayreuth.
9. Manschwetus U., 1995: Regionalmarketing: Marketing als Instrument der Wirtschaftsentwicklung. Wiesbaden: Deutscher Universitäts Verlag.
10. Parker P., 2000. Global Opportunities and Regional Strategies: Contrasting Canada's Technology Triangle and Australia's Multi - Function Polis. V Regional Cohesion and Competition in the Age of Globalization.
11. Plut D., 1999: Zasnova členitve Slovenije na pokrajine s pomočjo trajnostno sonaravnih izhodišč. Pokrajine v Sloveniji, Vlada Republike Slovenije - Služba za lokalno samoupravo, Ljubljana.
12. Ravbar M., 1999: Oblikovanje pokrajin in njihova vloga pri regionalnem razvoju. Pokrajine v Sloveniji, Vlada Republike Slovenije - Služba za lokalno samoupravo, Ljubljana.
13. Regionalni razvojni program statistične regije Podravje, EIM, MRA, ZRS Bistra., 2004, Maribor.
14. Strategija razvoja Slovenije, Vlada RS, 2005, Ljubljana.
15. Vrišer I., 1999: Deset ali petindvajset pokrajin v Sloveniji? Pokrajine v Sloveniji, Vlada Republike Slovenije - Služba za lokalno samoupravo, Ljubljana.

SUMMARY

The newly designed regional development programs were formed with the intention of reducing regional differences and strengthening economic and social cohesion in order to ensure a more harmonious regional development of Slovenian territory. Due to the more proportionate development, Slovenia will become more competitive in the Common European Market as well as in globalisation processes.

General regional developmental characteristics of Slovenia indicate the existence of considerable differences in the field of economic, social and spatial development between individual regions. Among statistical regions, the Podravje area is defined as the area having structural problems and being an economically weak and socially unstable territory with old industrial structure and predominantly agriculturally oriented. Strengthening general development in the border region with Austria and Croatia and preventing further socio-economic setback as well as ensuring sustainable development are the key strategic issues of the Podravje region in the next decade.